

บทที่ 1

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญที่สุด เป็นหน่วยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เป็นสถาบันที่มีความคงทนที่สุด และยังไม่เคยปรากฏว่าสังคมมนุษย์ใดไม่มีสถาบันครอบครัวปรากฏอยู่ เพราะมนุษย์ทุกคนจะต้องอยู่ในสถาบันนี้ เนื่องจากเป็นสังคมกลุ่มแรกที่เรจะต้องเผชิญตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตในครอบครัว ครอบครัวจะให้ตำแหน่ง ชื่อและสกุล ซึ่งเป็นเครื่องบอกสถานภาพและบทบาทในสังคมที่เรามีส่วนร่วมด้วย ตลอดจนกำหนดสิทธิและหน้าที่ที่สมาชิกมีต่อกันและต่อสังคม

ความหมายและหน้าที่ของครอบครัว

ครอบครัว ความหมายตามพจนานุกรม หมายถึง ผู้ร่วมครัวเรือน ได้แก่ สามี ภรรยาและบุตร นอกจากนี้ นักสังคมวิทยา นักจิตวิทยา ต่างก็ให้ความหมายของครอบครัวในลักษณะที่แตกต่างกัน ในความหมายทางสังคมวิทยา ครอบครัว คือรูปแบบของการที่อยู่บุคคล 2 คน หรือกลุ่มบุคคลสร้างแบบ (pattern) หรือโครงสร้าง (structure) ของการอยู่ร่วมกันในความหมายของนักจิตวิทยา ครอบครัวคือสถาบันทางสังคมแห่งแรกที่มนุษย์สร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน เพื่อเป็นตัวแทนของสถาบันสังคมภายนอกที่จะปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติกับสมาชิกรุ่นใหม่ของสังคมที่มีชีวิตอุบัติขึ้นในครอบครัว

Burgess กับ Locke (อ้างใน สุพิศตรา สุภาพ 2536, 36-37) ได้ให้คำจำกัดความของครอบครัวว่าจะต้องมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ดังต่อไปนี้ คือ

1. ครอบครัวประกอบด้วยบุคคลที่มาอยู่ร่วมกันโดยการสมรส หรือความผูกพันทางสายโลหิต หรือการมีบุตรบุญธรรม การสมรสแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา ส่วนความผูกพันทางสายโลหิต คือความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูก รวมทั้งบุตรบุญธรรมด้วย

2. สมาชิกของครอบครัวเหล่านี้อยู่รวมกันภายในครัวเรือนเดียวกัน หรือบางครั้งก็แยกกันไปอยู่ต่างหาก สมัยโบราณครัวเรือนหนึ่งจะมีสมาชิก 3 - 4 - 5 ชั่วอายุคน ปัจจุบันครัวเรือน (โดยเฉพาะในประเทศพัฒนา) จะมีขนาดเล็ก ประกอบด้วยสามีภรรยาและลูกหนึ่งหรือสองสามคนขึ้นไปหรือไม่มีเลย

3. ครอบครัวเป็นหน่วยของการกระทำระหว่างกัน เช่น สามีภริยา พ่อแม่ ลูก พี่น้อง โดยสังคมแต่ละแห่งจะกำหนดบทบาทของแต่ละครอบครัวไว้ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับประเพณีของแต่ละแห่ง ซึ่งหมายความว่า ไม่ใช่เพียงต่างคนต่างกิน ต่างคนต่างอยู่ แต่ต่างคนต่างมีปฏิริยาเชิงสัมพันธ์ต่อกัน เช่น รักกัน เอาใจใส่กัน สักสอนกัน จิตใจผูกพันกัน เป็นต้น

4. ครอบครัวถ่ายทอดรักษาวัฒนธรรม สมาชิกจะถ่ายทอดและรับแบบของความประพฤติในการปฏิบัติต่อกัน เช่น ระหว่างสามีภริยา และลูก และเมื่อผสมผสานกับวัฒนธรรมที่นอกเหนือไปจากครอบครัว ก็จะได้แบบของความประพฤติที่สมาชิกปฏิบัติต่อกันและต่อผู้อื่น

สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย (2524, 86-87) ได้นิยามคำว่าครอบครัวจากแง่วิชาการต่างๆ ความหมายของครอบครัวก็ต่างกันออกไป

ในแง่ชีววิทยา ครอบครัวหมายถึง กลุ่มคนที่เกี่ยวพันกันทางสายโลหิต เช่น สามีภรรยา มีบุตร บุตรเกิดจากอสุจิของบิดาผสมกับไข่สุกของมารดา ฉะนั้นบิดามารดากับบุตรจึงเกี่ยวพันกันทางสายโลหิตแล้วแต่โครโมโซมและยีนที่บุตรได้รับมาจากทั้งบิดาและมารดา

ในแง่กฎหมาย ชายหญิงจดทะเบียนสมรสกัน มีบุตร คนเหล่านี้เป็นครอบครัวเดียวกันตามกฎหมาย บิดามารดาและบุตรมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อกันตามกฎหมาย บุตรมีสิทธิรับมรดกจากบิดามารดา ถ้าไม่มีบุตรผู้สืบสายโลหิตขึ้นไปหรือลงมาโดยตรง หรือที่จดทะเบียนเป็นบุตรธรรม ก็นับว่าเป็นครอบครัวเดียวกันตามกฎหมาย

ในแง่เศรษฐกิจ ครอบครัวคือคนที่ใช้จ่ายร่วมกัน จากเงินงบเดียวกัน ที่ทำการสมรสแล้วแยกบ้านไปอยู่ต่างหาก แต่มีพันธะทางศีลธรรมที่จะเลี้ยงน้อง คือ ต้องส่งเสียให้เงินน้องเล่าเรียน เช่นนี้นับว่าใช้จ่ายจากงบเดียวกัน และเป็นครอบครัวเดียวกัน

ในแง่สังคม ครอบครัวคือกลุ่มคนที่รวมอยู่ในบ้านเดียวกัน อาจเกี่ยวหรือไม่เกี่ยวพันทางสายโลหิตหรือทางกฎหมาย แต่มีปฏิริยาสัมพันธ์กัน ให้ความรักและความเอาใจใส่ต่อกัน มีความปรารถนาดีต่อกัน เช่น ลูกของลูกจ้างอยู่ในบ้านเดียวกัน เจ้าของบ้านเลี้ยงดูให้ความเอาใจใส่ ความรัก ก็นับว่าเด็กนั้นเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวในแง่สังคม

เจลีเยว บัญยงค์ (2538, 45) ได้สรุปความหมายของครอบครัวไว้ดังต่อไปนี้

1. ครอบครัว ได้แก่องค์กรหรือหน่วยทางสังคมขนาดย่อม ซึ่งเกิดจากการที่ชายหญิงคู่หนึ่งมีความสัมพันธ์กันในทางเพศแล้วให้กำเนิดบุตร และสามารถเลี้ยงดูบุตรที่เกิดมาให้อยู่ในสังคมนั้นได้

2. ครอบครัว คือกลุ่มของบุคคลต่าง ๆ ที่รวมกันขึ้นขึ้นโดยการผูกพันทางด้านการแต่งงาน การสืบสายโลหิต หรือการรับบุตรบุญธรรม ซึ่งก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันในบ้านเรือนเดียวกัน

3. ครอบครัวคือความต่อเนื่องกับความสัมพันธ์ในทางเพศที่มีเวลานานพอที่จะให้กำเนิดบุตร และสามารถเลี้ยงดูอบรมบุตรเหล่านั้นได้

4. ครอบครัวหมายถึง คนหลาย ๆ คนที่มาอยู่รวมกันเป็นเวลานานพอที่จะให้ผู้อื่น (สมาชิกใหม่) เกิดมาได้ ตามความหมายนี้แสดงว่าไม่ได้มุ่งความสำคัญไปที่ครอบครัวเท่าไรนัก แต่มุ่งที่ตัวบุคคลที่มาอยู่ร่วมกันมากกว่า เป็นที่รวมของบุคคลหลาย ๆ คน โดยไม่จำกัดเพศ อายุ

หน้าที่ของครอบครัว (Functions of the Family)

ครอบครัวเป็นสถาบันที่สังคมสร้างขึ้น เพื่อให้ทำหน้าที่อันเป็นประโยชน์แก่สังคมหลายประการ สังคมย่อมให้การสนับสนุนครอบครัวอย่างมั่นคง โดยมุ่งหวังให้ครอบครัวทำหน้าที่ซึ่งสังคมมอบหมายอย่างสมบูรณ์

หน้าที่ของครอบครัว คืองานที่ครอบครัวพึงปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่มวลสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้สมาชิกเหล่านั้นอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยที่ครอบครัวเป็นสถาบันที่เก่าแก่และจำเป็นที่สุดของมนุษย์ ครอบครัวจึงมีการทำหน้าที่ต่าง ๆ แบบเดียวกันในทุกสังคมของมนุษย์ จนเราอาจเรียกได้ว่าเป็นหน้าที่สากล คือเป็นหน้าที่ซึ่งครอบครัวของทุกสังคมต้องกระทำ เฉลิยว บัญยงค์ (2538, 47) ได้สรุปหน้าที่ของครอบครัวโดยทั่วไป ได้ดังนี้

1. หน้าที่ทางชีววิทยา หรือหน้าที่การให้กำเนิดแก่สมาชิก ความต้องการทางสรีระอย่างหนึ่งของมนุษย์ คือ เพศรส ซึ่งเป็นสาเหตุให้มีบุตร การให้กำเนิดแก่สมาชิกต้องอาศัยพฤติกรรมทางเพศ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางชีววิทยา การให้กำเนิดแก่สมาชิกควรจะเป็นตามธรรมชาติ กล่าวคือ เมื่อชายหญิง กระทำกิจกรรมทางเพศร่วมกัน ฝ่ายหญิงก็มีครรภ์ เมื่อครบกำหนดก็คลอดบุตรถ้าสุขภาพของมารดาและบุตรดี บุตรก็จะเจริญเติบโตไปตามลำดับ บิดามารดาจะต้องเลี้ยงดูบุตรให้มีคุณภาพ สามารถทำประโยชน์ให้สังคมได้ ถ้าคู่สมรสไม่สามารถให้กำเนิดแก่สมาชิกได้ด้วยเหตุบางประการ สังคมก็ผ่อนปรนให้คู่สมรสรับเด็กอื่นมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรมได้ การรับบุตรบุญธรรม ถ้าปฏิบัติตามประเพณีและกฎหมายแล้ว บุตรบุญธรรมก็มีฐานะเหมือนกับบุตรที่เกิดจากสายโลหิตทุกประการ

2. หน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เมื่อครอบครัวผลิตเด็กออกมาแล้ว พ่อ แม่ ญาติ พี่น้อง จะต้องช่วยกันเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนให้เด็กได้เจริญเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป หน้าที่นี้ถือว่าสำคัญมาก ซึ่งประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 2 ประการด้วยกันคือ

- 2.1 การเลี้ยงดูเด็กอ่อนเพื่อให้มีร่างกายแข็งแรงเจริญเติบโต มีจิตใจสมบูรณ์

- 2.2 การอบรมสั่งสอนขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามให้เด็ก

โดยที่มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีภาวะเป็นเด็กอ่อน ต้องพึ่งพาอาศัยอยู่กับครอบครัวของตนนานมากกว่าลูกของสัตว์ประเภทอื่น ๆ ฉะนั้นโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอดลักษณะอุปนิสัยใจคอ บุคลิกภาพต่าง ๆ จากญาติที่ใกล้ชิดเคียง ผู้ซึ่งเลี้ยงดูตนมาโดยพ่อ แม่ จึงมีอยู่มาก ฉะนั้นถ้าลูกมีอุปนิสัยที่ไม่ดี หรือเป็นสมาชิกที่เลวของสังคม ความผิดย่อมตกเป็นของครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

3. หน้าที่ในการให้ความรัก หน้าที่นี้ยังไม่มีสถาบันใดทำหน้าที่ได้ดีกว่าครอบครัว ความรักที่เด็กได้รับจากบิดามารดา หรือจากครอบครัวตนเป็นความรักที่ต่อเนื่อง ไม่มีวันสิ้นสุด เด็กที่ขาดความรักขาดความเอาใจใส่จากครอบครัว มักจะก่อปัญหาขึ้นเพื่อเรียกร้องความสนใจ เด็กมักจะมีพฤติกรรม ขี้โอ้อวด ไม่รักใคร่ จะปรับตัวให้เข้ากับบุคคลภายนอก ครอบครัวก็มักจะปรับไม่ได้ หรือได้ก็ไม่ดีพอ เมื่อถึงวัยแต่งงานก็ปรับตัวให้เข้ากับคู่สมรสของตนไม่ได้

4. หน้าที่ในทางเศรษฐกิจ คือการหาเงินมาใช้จ่ายเลี้ยงดูสนองความต้องการตามปัจจัยสำคัญ 5 ประการ คือ อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย และการศึกษา อันเป็นความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ หน้าที่ทางเศรษฐกิจของครอบครัวชาวตะวันตกกับครอบครัวชาวตะวันออก มีลักษณะแตกต่างกันบ้าง ในสังคมชาวตะวันตกการที่ชายและหญิงมาสมรสกันก็ถือว่าชีวิตสมรสคือหุ้นส่วน มีการแบ่งความรับผิดชอบ คู่สมรสบางคู่ผลิตกันทำหน้าที่หาเงินเพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งศึกษาต่อวิชาชีพ บุตรต้องขอยืมเงินจากบิดามารดา ต้องรับผิดชอบในทางเศรษฐกิจต่อบุตรมาก ต้องสงเสียนับสนุนในทางการเงิน จนกว่าบุตรของตนจะแยกครอบครัวไปอยู่ต่างหาก

5. หน้าที่ในการให้ความปลอดภัย บิดา มารดา มีหน้าที่ให้ความปลอดภัยแก่บุตร นับตั้งแต่บุตรปฏิสนธิ เมื่อคลอดออกมาแล้วบุตรจะต้องได้รับการปกป้องอย่างรอบคอบ ความก้าวหน้าในทางวิทยาศาสตร์ ความก้าวหน้าในทางโภชนาการ จะช่วยให้ครอบครัวปลอดภัยและเจริญเติบโตแข็งแรง นอกจากพ่อ แม่ จะให้ความปลอดภัยแก่บุตรโดยตรงแล้ว สมาคมผู้ปกครอง สมาคมสุขภาพจิต คลินิกสุขวิทยาจิต ฯลฯ ล้วนเป็นสถาบันที่ช่วยปกป้องอันตรายให้ความปลอดภัยแก่เด็กให้ความรู้แก่ครอบครัว เพื่อทำหน้าที่นี้ได้เป็นอย่างดี

6. หน้าที่ในการให้การศึกษา การศึกษาในตอนเริ่มแรกชีวิตนั้น เด็กไม่ได้รับไปจากการสั่งสอนด้วยวาจาอย่างเดียว แต่เรียนรู้โดยการเลียนแบบด้วยในฐานะครูคนแรกของบุตร บิดา มารดา จะต้องให้ความรู้ทุก ๆ ด้านแก่บุตร ให้บุตรยอมรับและเข้าใจวัฒนธรรมของชุมชน ถ้าครอบครัวมีสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับเด็ก การศึกษาของเด็กก็จะดีทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ การศึกษาในครอบครัวจะเป็นผลเพียงไรนั้นย่อมขึ้นอยู่กับแรงเสริมที่ครอบครัวให้แก่เด็ก เด็กที่บิดามารดาฝึกให้ช่วยตนเองจะเป็นคนทำงานเป็นรับผิดชอบในการทำงาน วินัยที่ครอบครัวฝึกให้ย่อมช่วยให้เด็กเป็นคนที่อยู่ในระเบียบวินัย

7. หน้าที่ในทางศาสนา ศาสนาเป็นเครื่องผ่อนคลายความกดดันในชีวิตประจำวัน ผู้ที่ใช้ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและเป็นเครื่องชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ ย่อมมีโอกาสที่จะมีชีวิตที่มีคุณภาพมากกว่าคนที่ละเลยต่อศาสนา สภาพของสังคมในปัจจุบันได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาต่างๆ มากมาย อาทิ เช่น ปัญหาอาชญากรรม การฉ้อราษฎร์บังหลวง การไม่ละอายต่อบาปล้วนแต่แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยที่มีจำนวนไม่น้อยเป็นพุทธศาสนิกชนแต่

ชื่อ สักแต่ว่านับถือศาสนาพุทธ แต่ไม่ได้ประพฤติและปฏิบัติตนตามกฎและหลักการแห่งศาสนาพุทธ ครอบครัวจะอบรมสั่งสอนและชักจูงให้บุตรได้กระทำหน้าที่อันเป็นศาสนกิจประจำวัน เช่น การทำบุญตักบาตร การสวดมนต์ไหว้พระ การทำใจให้สะอาดปราศจากอหิงสา (ราคะ โลภะ โทสะ โมหะ) ประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในพรหมวิหาร4 (เมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขา) ถ้าบุตรเข้าใจและปฏิบัติได้ ก็จะทำให้จิตใจเป็นสุข ครอบครัวจะทำหน้าที่เหล่านี้ตั้งแต่บุตรของตนยังอยู่ในวัยเด็ก ซึ่งเป็นเวลาที่เด็กเรียนรู้ได้ง่าย

8. หน้าที่ในทางสันตนาการ การขจัดปลดปล่อยความเคร่งเครียดทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์การปลดปล่อยความเคร่งเครียดทางอารมณ์เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับผู้ใหญ่ แต่สำหรับเด็กการเล่นอย่างสนุกสนานเป็นส่วนที่ช่วยให้เด็กเจริญเติบโตในด้านต่าง ๆ พร้อมกันหลายด้าน ครอบครัวจึงควรจัดสันตนาการให้กับเด็กทั้งในบ้านและในบริเวณบ้าน รวมทั้งนอกบ้านด้วย

9. หน้าที่ในการสงเคราะห์คนชรา หน้าที่นี้เป็นแนวโน้มในสังคมที่น่าเป็นห่วง กล่าวคือสังคมถือว่าบิดา มารดา

สุพัตรา สุภาพ (2536, 57-59) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของครอบครัวตามลักษณะของสังคมและวัฒนธรรมไทยไว้ ดังนี้

1. สร้างสรรค์สมาชิกใหม่ (reproduction) เพื่อให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้ เพราะสังคมจะต้องมีสมาชิกใหม่แทนสมาชิกเดิมที่ตายไป หน้าที่นี้มีความสำคัญมาก ถ้าไม่มีการสร้างสมาชิกใหม่สังคมนั้น ๆ ก็จะต้องสูญหายไป การมีสมาชิกใหม่ก็ต้องมีให้สมดุลกับทรัพยากรภายในประเทศ คือ ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป ถ้ามีมากเกินไปจนทรัพยากรภายในประเทศไม่อาจจะอำนวย สังคมก็ยากลำบาก และเกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น ความยากจน อาชญากรรม เป็นต้น แต่ถ้ามีสมาชิกน้อยเกินไป สังคมนั้นก็อาจจะประสบปัญหาขาดแคลนกำลังคน

2. บำบัดความต้องการทางเพศ (sexual gratification) ซึ่งจะออกมาในรูปของการสมรสเป็นการลดปัญหาทางเพศบางอย่าง เช่น ช่มชู้ การสมรสจึงเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมที่มีการจัดระเบียบเพราะการสมรส คือ วิธีหนึ่งที่สังคมเข้ามาควบคุมความสัมพันธ์ทางเพศแต่อย่างเดียว จะต้องทำให้มนุษย์มีครอบครัวเสมอไป เพราะมนุษย์มีทางระบายออกทางอื่น ๆ ได้โดยไม่ต้องมีครอบครัว เพราะการสมรสให้มากกว่าความพอใจในเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ

3. เลี้ยงดูผู้เยาว์ให้เติบโตในสังคม (maintenance of immature children or raising the young) เราจะเห็นได้ว่าไม่มีสถาบันใดทำหน้าที่ดีกว่าสถาบันนี้ เพราะความรักและอบอุ่น เด็กจะหาที่อื่นใดเสมือนครอบครัวนั้นยากมาก พ่อแม่ส่วนใหญ่มีความรักลูก ย่อมจะประคับประคองเลี้ยงดูลูกของตนเป็นอย่างดี แม้จะยากดีมีเงินก็ตาม ครอบครัวจึงเลี้ยงดูบุตรตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเติบโตใหญ่ การเลี้ยงดูจากที่อื่นแม้จะทำได้ เช่น สถานสงเคราะห์ โรงพยาบาล ตามบ้านรับเลี้ยงเด็ก ก็ทำไม่ได้ดีเท่า เพราะอาจจะให้เด็กได้แต่การเลี้ยงดูทางด้านร่างกาย แต่ทางด้านจิตใจนั้นทำได้ยากมาก เพราะมีเด็กเป็นจำนวนมาก การจะให้ความอบอุ่นแก่เด็กทุกคนเสมือนพ่อแม่ให้แก่ลูกนั้นทำไม่ค่อยได้ด้วยเหตุนี้เด็กในสถานสงเคราะห์ส่วนใหญ่จึงพัฒนาได้ช้า เช่น เดินช้า พูดช้า อารมณ์ไม่มั่นคง และบางครั้งก็ทำร้ายตัวเอง เพื่อเรียกร้องความสนใจ

4. ให้การขัดเกลาทางสังคม (socialization) ครอบครัวเป็นแหล่งการอบรมเบื้องต้นที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด เป็นสถาบันที่เตรียมตัวเด็กให้ออกไปเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่พ้นไปจากบ้าน ครอบครัวช่วยอบรมเด็กให้รู้จักกฎเกณฑ์ ค่านิยม แบบของความประพฤติ ฯลฯ สอนให้เด็กปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคม วิธีการอบรมก็อาจทำได้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยตรงก็โดยการสั่งสอนหรือดุดำ หรือว่ากล่าว โดยอ้อมก็โดยการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี การอบรมนี้ก็มีอยู่ตลอดเวลา จึงนับได้ว่าเป็นสถาบันที่ให้การอบรมแก่เด็กตั้งแต่เกิดจนตาย

5. กำหนดสถานภาพ (social placement) เราได้ชื่อสกุลจากครอบครัว ซึ่งส่วนมากก็เปลี่ยนได้ในเวลาต่อมา โดยเฉพาะถ้าเป็นหญิง เมื่อแต่งงานแล้วก็เปลี่ยนตามชื่อสกุลสามี สถานภาพตำแหน่งที่ครอบครัวให้นี้ทำให้เรารู้ว่าเราเป็นใคร อยู่กับคนกลุ่ม

ไหนด เช่น ชื่อสกุลเป็นไทย ก็จัดว่าเป็นคนไทย นอกจากนี้สถานภาพก็เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่เกิด เช่น เป็นลูกคนจน ลูกคนรวย เป็นเชื้อพระวงศ์ เป็นลูกรัฐมนตรี เป็นลูกพ่อค้า ฯลฯ และสถานภาพดังกล่าวอาจจะเปลี่ยนสถานภาพเป็นพ่อค้า เป็นข้าราชการ ทหาร ตำรวจ เป็นต้น

6. ให้ความรักและความอบอุ่น (affection) ครอบครัวเป็นแหล่งที่สมาชิกได้รับความรักและอบอุ่นอย่างบริสุทธิ์ใจ เป็นแหล่งที่ให้ประกันว่า จะมีคนที่เรารักและคนที่รักเราเสมอ เช่น ความรักของสามีภรรยา หรือความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก นอกจากนั้นถ้าสมาชิกคนใดประสบความผิดหวังไม่ว่าในด้านการงาน หรือด้านอื่น ๆ ครอบครัวจะเป็นแหล่งให้กำลังใจและปลุกปลอบใจ เพื่อให้สามารถผ่านอุปสรรคไปได้ สรุปแล้วครอบครัวจึงเป็นแหล่งที่ให้ความรัก ความคุ้มครอง และความมั่นคงทางด้านจิตใจแก่สมาชิก ทำให้สมาชิกมีพลังใจในการฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปได้

พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2545, 34-35) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของครอบครัวในหนังสือจิตวิทยาครอบครัวไว้ ดังนี้

1. หน้าที่ด้านเศรษฐกิจ ในสมัยโบราณคนในครอบครัวเดียวกันต้องช่วยกันทำมาหากิน ลูกต้องรับภารกิจของพ่อ แต่ยังไม่ได้เป็นเจ้าของจนกว่าพ่อจะตาย ครอบครัวเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภค ในปัจจุบันการผลิตต่างๆ ถูกตัวแทนนอกครอบครัวรับไปทำแทนทั้งสิ้น อาหารที่เคยทำในบ้านก็มีตัวแทนทำนอกร้าน ในสังคมปัจจุบันสิ่งต่างๆ อาจหาซื้อได้ไม่ว่าอาหาร หรือเสื้อผ้า นอกจากนั้นยังมีเครื่องมือเครื่องใช้ทุนแรง

2. หน้าที่ในการให้การศึกษ ในสมัยก่อนแม่สอนเรื่องการบ้านการเรือนให้ลูกสอนให้อ่าน เขียน หรือทำเลขง่าย ๆ แต่ทุกวันที่เด็กใช้เวลาในโรงเรียน หรือในการเรียนมากกว่าอยู่บ้าน กินข้าวกลางวันที่โรงเรียนถึงบ้านในเวลาเย็น โรงเรียนเล็กก็มีกิจกรรมนอกหลักสูตร แต่กระนั้นครอบครัวก็ยังคงเป็นตัวแทนวัฒนธรรมที่จะถ่ายทอดขนบธรรมเนียมและประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม งานอดิเรกและกิจกรรมที่จะเรียนได้ในบ้านเด็กซึ่งจะเรียนจากที่อื่นไม่ได้ เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวที่ทำอะไรร่วมกันจะต่างจากเด็กที่มาจากบ้านที่ต่างคนต่างอยู่ต่างคนต่างทำ การปฏิบัติและดำเนินชีวิตในครอบครัวเป็นตัวแทนในการเรียนที่เข้มแข็งกว่าจะเรียนจากหนังสือที่โรงเรียน ถ้าครอบครัวไม่ยอมทำอะไรเลยก็จะสูญเสียหน้าที่ทางการศึกษาและเด็กที่ดีจะขาดความสนับสนุนที่ควรได้จากครอบครัว

3. หน้าที่ในการปกป้องสวัสดิภาพ หน้าที่สำคัญอีกประการที่ไม่ควรละเลยของครอบครัว คือ ครอบครัวต้องปกป้องสวัสดิภาพของสมาชิก อาจอาศัยตำรวจหรือหน่วยงานอื่นๆ เช่น สาธารณสุข ยา ประกันชีวิต ประกันรถ

4. หน้าที่ในการค้นหาการ มีสหนาการซึ่งเป็นส่วนสำคัญของชีวิตครอบครัวในปัจจุบัน เช่นฟุตบอล บาสเกตบอล ภาพยนตร์ การใช้เวลาสหนาการร่วมกันนั้น จะทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวดีขึ้น

5. หน้าที่ทางศาสนา การศาสนาในบ้านเรามีน้อยลงไปเรื่อย ๆ เพราะความไม่สะดวกคนหนุ่มสาวไม่สนใจการเข้าวัด ในชนบทเวลามีงานวัดก็เข้าไปเพื่อสนุกมากกว่าที่จะสนใจกับพิธีศาสนา ความเชื่อพื้นฐานต่าง ๆ เด็กก็มักจะได้จากครอบครัว ครอบครัวควรช่วยให้เขามีปรัชญาชีวิต ศีลธรรมที่เขา มี เขาได้มาจากครอบครัวของเขาเอง การศึกษาพบว่า หนุ่มสาวเรียกตนเองว่าพุทธ ศาสนิกชน เพราะเกิดมาในครอบครัวที่นับถือศาสนาพุทธ แต่แท้จริงแล้วครอบครัวส่วนมากไม่สามารถให้คุณค่าทางศาสนาแก่เด็กได้อย่างแท้จริงและได้ผลสำเร็จ

6. หน้าที่ในการให้ความรัก ในวัยทารกเด็กจะได้รับการอุ้มชูกอดรัดในระหว่างให้นมมารดาจะทำให้เขาเกิดความไว้วางใจ เขาได้รับการเปลี่ยนผ้าที่เปียกแฉะ และมีคนในครอบครัวมาเล่นด้วย เมื่ออายุได้ 3 เดือน เขาก็เริ่มจะเห็นความแตกต่างระหว่างบุคคลแต่ละคน รู้ว่าใครเป็นใครในครอบครัว การอุ้มชูแสดงความรักเด็กจะเกิดความรู้สึกอบอุ่นมั่นคงปลอดภัย ซึ่งจะช่วยให้เขาปรับตัวให้เข้ากับโลกภายนอกได้

7. หน้าที่ทางชีววิทยาของครอบครัว ครอบครัวมีหน้าที่ให้เกิดบุตรเมื่อมนุษย์สามารถสืบพันธุ์อยู่ต่อไปได้ เด็กที่เกิดไม่ถูกกฎหมายในครอบครัวที่ไม่ต้องการมักจะเป็นปัญหาและภาระของสังคม ซึ่งมีอยู่มากในสังคมไทย ดังนั้นทุกชีวิตที่เกิดต้องมีสิทธิ์ที่จะได้รับความรักและความเอาใจใส่

วรวิทย์ พัฒนาอิทธิกุล(2546, <http://els.nsrui.ac.th/advertising/chapter9.htm>) ได้กล่าวถึง บทบาทของครอบครัว (Role of family) ว่าครอบครัวมีบทบาทต้องให้สิ่งต่อไปนี้กับสมาชิก – นิสัย (Habit), ค่านิยม (Value), การมองโลกหรือโลกทัศน์ (World view) ซึ่งเป็นเรื่องของการรับรู้ (Perception), บุคลิกภาพ (Personality), ทศนคติ (Attitude) การที่จะชอบไม่ชอบสิ่งใดก็ตาม ครอบครัวจะมีหน้าที่ต่อสมาชิกเสมอหน้าที่ของครอบครัว (Functions of the family) หน้าที่พื้นฐาน 4 ประการของครอบครัวซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้บริโภคมีดังนี้

1. ทำหน้าที่เลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว (Economic well-being) ความกินดีอยู่ดีในเชิงเศรษฐฐานะ ความรับผิดชอบของครอบครัว ก็คือการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้กับครอบครัว ในอดีตครอบครัวไทยมีสามีทำหน้าที่เป็นผู้สร้างรายได้เพื่อเลี้ยงดูภรรยาและบุตรแต่เพียงผู้เดียว แต่ในปัจจุบันนั้นบทบาทของภรรยามีความรับผิดชอบในการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว โดยต้องทำงานนอกบ้านด้วย เหตุนี้บทบาทในการเลี้ยงดูบุตรจึงเปลี่ยนแปลงไป ผู้ชายจำเป็นต้องมีบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรและช่วยงานบ้านมากขึ้นเนื่องจากครอบครัวมีหน้าที่ในการหารายได้

2. ทำหน้าที่เสริมสร้างขวัญกำลังใจ (Emotional support) หน้าที่ที่สำคัญของครอบครัวอีกประการหนึ่งก็คือ การแก้ปัญหา การดูแลและ(หรือ) ให้ความอบอุ่นกับสมาชิกของครอบครัว บิดาและมารดาเป็นนักจิตวิทยาหรือผู้ให้คำแนะนำระดับมืออาชีพในการแก้ปัญหาด้านจิตใจ หรือด้านอารมณ์แก่บุตรในครอบครัว

3. ทำหน้าที่วางรูปแบบการดำรงชีวิตของครอบครัวที่เหมาะสม (Suitable family lifestyle) หน้าที่ของครอบครัวในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคก็คือ การสร้างรูปแบบชีวิตที่เหมาะสมให้กับครอบครัว เช่น การให้คำแนะนำหรือข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษา การเลือกอาชีพ การอ่านหนังสือ การชมโทรทัศน์ การรับประทานอาหารนอกบ้าน การเลือกรายการบันเทิง และกิจกรรมการพักผ่อน รูปแบบการดำรงชีวิตในครอบครัวตัวอย่างเช่น การเพิ่มจำนวนสตรีทำงานเมื่อแต่งงานแล้ว จะเป็นตัวสร้างโอกาสทางการตลาดสำหรับสินค้าสะดวกซื้อ และร้านอาหารฟาสต์ฟู้ด ดังนั้นทั้งบิดาและมารดาซึ่งทำงานนอกบ้าน จะต้องคำนึงถึงคุณภาพของเวลา (Quality of time) แทนที่จะเป็นปริมาณของเวลา (Quantity of time) ที่ให้สำหรับเด็กและสมาชิกในครอบครัว

4. ทำหน้าที่สร้างให้เกิดกระบวนการทางสังคม (การขัดเกลา) ของสมาชิกในครอบครัว (Socialization of children and other family members) กระบวนการสังคม (Socializing) หมายถึง การเตรียมตัวให้สมาชิกเข้าสู่สังคม เป็นกระบวนการซึ่งเด็กค้นหาทักษะ (Skill) ความรู้ (Knowledge) และทัศนคติ (Attitude) ที่จำเป็นในครอบครัว ครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางสังคมของผู้บริโภค (Consumer

socialization) โดยการเตรียมสมาชิกเข้าสู่สังคม เมื่อเกิดมาอยู่กับพ่อแม่ก็เตรียมเราเข้าโรงเรียนอนุบาล พอจบก็จะเตรียมให้เข้าสู่ระดับประถม มัธยม เป็นต้น กระบวนการทางสังคมนอกจากจะได้รับอิทธิพลจากครอบครัวแล้ว ยังมีสถาบันการศึกษา ศาสนา ชาติ การเมือง สื่อมวลชน สถาบันเหล่านี้ถือว่ามีอิทธิพลต่อการสร้างให้เกิดกระบวนการทางสังคม

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันแรกของมนุษย์ แม้ครอบครัวจะมีวิวัฒนาการมาหลายรูปแบบ แต่ครอบครัวทุกรูปแบบมีความสำคัญเหมือนกันต่อสมาชิก ความสำคัญของครอบครัว มีหลายประการ ได้แก่ (คณะอนุกรรมการด้านครอบครัว 2537 อ้างใน รุจา ภูไพบูลย์ 2542, 108)

1. ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานแรกที่สุดของมนุษย์ และเป็นสถาบันที่เก่าแก่ที่สุดในโลก ที่ทำหน้าที่ในการหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ ของสมาชิกใหม่ในครอบครัว

2. การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว และการให้การศึกษาในครอบครัว มีอิทธิพลต่อระดับคุณภาพของคน และบุคลิกภาพ ซึ่งรวมทั้งค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมของเด็ก และเยาวชน วิถีชีวิตของสมาชิกในครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อกัน โดยเฉพาะในเด็กและเยาวชน ครอบครัวเป็นบ่อหลอมความคิด ค่านิยมต่างๆ ที่สำคัญ

3. เป็นหน่วยของสังคมพื้นฐาน ที่ประกอบด้วยวิถีชีวิตของสมาชิกทุกคน วิถีชีวิตนี้ รวมทั้งด้านเศรษฐกิจ และการเมือง การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม และจริยธรรม ซึ่งมีผลต่อคุณภาพของสังคม

4. ครอบครัวเป็นหน่วยเศรษฐกิจพื้นฐานของสังคม ที่สามารถจุนเจือเด็ก และเยาวชน ที่ยังต้องการพึ่งพาผู้อื่นในวัยเยาว์

5. ปัญหาสังคมหลายประการจะป้องกันได้ โดยสถาบันครอบครัว สถาบันครอบครัวที่รวมตัวกันได้ จะเป็นกลุ่มพลัง/ชุมชน ที่สามารถพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหาของตนเองได้

ลักษณะโครงสร้างของครอบครัว

วรวิทย์ พัฒนาอิทธิกุล(2546, <http://els.nsr.u.ac.th/advertising/chapter9.htm>) ได้กล่าวถึงลักษณะของโครงสร้างครอบครัว (Characteristic of family) ควรมีลักษณะดังนี้

1. มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Common purpose) ไม่ว่าจะป็นสามี หรือภรรยา หรือลูก มีเป้าหมายชีวิตเหมือนกัน เป็นเป้าหมายเดียวกัน เช่น ต้องการสร้างครอบครัวให้มีความสุขปราศจากอบายมุข ทั้งสามี ภรรยา บุตร จะต้องละเว้นจากอบายมุขทั้งปวง ถ้าเช่นนั้นครอบครัวก็จะมีความสุข

2. เป็นการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะด้านระหว่างสมาชิก (Specialization among members) ในครอบครัวจะมีการแบ่งงานกันทำระหว่างสมาชิก โดยอาศัยความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น ภรรยาทำกับข้าวสามีขับรถ ลูกช่วยทำความสะอาดบ้าน เป็นต้น

3. ครอบครัวต้องมีลักษณะเป็นผู้นำและมีการกำหนดสถานะ (Leadership and status) ในครอบครัวจะมีการกำหนดว่าใครเป็นผู้นำครอบครัว ใครมีบทบาทและสถานะอย่างไรในครอบครัว เช่น ครอบครัวคนจีนจะเด่นชัดในเรื่องบทบาทและสถานะมาก ระหว่างลูกสาวและลูกชาย

4. ครอบครัวต้องมีความร่วมมือกัน (Cooperation) ครอบครัวต้องมีการร่วมมือกันในการทำงาน สร้างรายได้ให้กับครอบครัว สามี ภรรยา ช่วยกันทำงานหารายได้ให้กับครอบครัว ส่วนลูกให้กำลังใจ ขยันเรียน เป็นต้น

5. ต้องมีการสื่อสารภายในครอบครัว (Communication) ในครอบครัวต้องมีการพบปะพูดคุยกันโดยเฉพาะการอบรมสั่งสอนลูก

ทั้งนี้วงจรชีวิตครอบครัว วงจรชีวิต (Family life cycle) สามารถแบ่งกลุ่มได้ ดังนี้

- (1) เป็นโสด (Bachelorhood)
- (2) คู่สมรสใหม่ (honey mooners)
- (3) ครอบครัวที่มีบุตร (Parenthood)
- (4) ครอบครัวที่อยู่คนเดียว (Dissolution)

โดยที่ในแต่ละแบบนั้นจะประกอบไปด้วยบุคคลในวัยต่างๆ ดังนี้

1. วัยทารก (Baby) เป็นวัยที่ไม่มีอิทธิพลอะไรเลยต่อการซื้อ เพราะพ่อแม่เป็นผู้จัดหาทุกอย่างให้

2. วัยก่อนเข้าเรียน (Pre school child) อายุ 3-6 ปี เป็นวัยที่เริ่มมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของพ่อแม่ โดยเด็กจะรบเร้าให้พ่อแม่ซื้อให้ อยากได้อะไรต้องได้ นักการตลาดต้องเล่นกับวัยนี้

3. วัยเรียน (School age) อายุ 7-12 ปี เป็นวัยเรียนระดับประถม มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อน้อยกว่าวัยก่อนเข้าเรียน นักการตลาดมักใช้วิธีจูงพ่อแม่ที่อยากเห็นความเจริญเติบโตของลูก

4. วัยรุ่น (Teenage) อายุ 13-19 ปี เป็นวัยที่ติดเพื่อนมาก ไม่ค่อยไปไหนมาไหนกับพ่อแม่ ออานาจซื้อที่แท้จริงไม่มี แต่เป็นกลุ่มที่ถูกยัดเยียดให้ซื้อ ขอเงินจากพ่อแม่เพื่อซื้อสินค้าตามใจ เพื่อชดเชยการที่ไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดู ไม่มีเวลาอยู่กับลูกโดยให้เงิน ซึ่งวัยนี้ เป็นวัยที่ได้รับความกดดันจากเพื่อน (Peer group pressure) มักทำอะไรตามเพื่อน เป็น

พวกที่คลั่งไคล้แฟชั่นความนิยมในสินค้า มีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงได้ง่ายและรวดเร็ว สินค้าที่ขายให้กับกลุ่มวัยรุ่นต้องเป็นสินค้าที่มีวงจรชีวิตสั้น การทำธุรกิจกับกลุ่มนี้ต้องลงทุนเร็ว เน้นความเป็นแฟชั่นสร้างสินค้าให้เป็นของยอดนิยม เพราะชอบเลียนแบบบุคคลที่ตนยกย่องบูชา (Idol) ได้แก่ นักร้อง ดารา โดยมีพฤติกรรมเลียนแบบ แต่คนกลุ่มนี้เหมาะที่จะเป็นพรีเซนเตอร์ให้กับสินค้า

5. วัยผู้ใหญ่ (Adolescent) อายุ 25-40 ปี เป็นวัยฉกรรจ์ วัยหนุ่มสาว ทำอะไรตามใจตัวเอง

6. วัยแต่งงาน (Honey mooners) เป็นวัยที่อยู่ในช่วงการสร้างเนื้อสร้างตัวพยายามเก็บเงินซื้อบ้าน ซื้อรถ การใช้จ่ายเงินต้องมีการปรึกษากัน

7. วัยที่เริ่มมีบุตร (Parenthood) เป็นกลุ่มที่ใช้เงินเพื่อบุตรมากขึ้น ให้ความสนใจสินค้าสำหรับเด็กมากขึ้น ประกันชีวิต อาหาร การดูแลสุขภาพ เสื้อผ้าเด็ก

8. วัยที่เป็นม่าย (Desolution) เป็นวัยที่เฝ้าดูการเจริญเติบโตของลูกหลาน รักหลานมากกว่าลูก เนื่องจากว่าวัฏจักรชีวิตครอบครัวตั้งแต่วัยผู้ใหญ่(Adolescent) ขึ้นไปเป็นขั้นที่มีอำนาจซื้อสูง

ประเภทของครอบครัว

นักมนุษยวิทยาได้ทำการสำรวจประเภทของครอบครัวมนุษย์ในสังคมต่าง ๆ พบว่า ครอบครัวมนุษย์พอจะแบ่งแยกออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 4 ประเภท คือ (เจเลียว บัญยงค์ 2538, 8-9)

1. ครอบครัวเนื้อแท้หรือครอบครัวพื้นฐาน (Nuclear or Elementary Family) เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดที่สุด ประกอบด้วย พ่อแม่ และลูก ๆ แต่บางสังคมวัฒนธรรมอาจกำหนดให้ญาติบางคนอาศัยร่วมอยู่ด้วย ซึ่งอาจจะเป็นพี่ หรือน้องของสามี หรือภรรยา ที่ยังเป็นโสด แต่อำนาจของหัวหน้าครอบครัวยังมีอยู่อย่างสมบูรณ์ ครอบครัวประเภทนี้ตามปกติจะมีสมาชิกน้อยมาก อาจจะมีเฉพาะสามี ภรรยา และลูก ๆ เท่านั้น

2. ครอบครัวขยายหรือครอบครัวร่วม (Extended or Joint Family) ได้แก่ ครอบครัวแบบเนื้อแท้หรือครอบครัวพื้นฐานตั้งแต่สองครอบครัวขึ้นไปมารวมกันเข้ากลายเป็นหน่วยครอบครัวใหม่ที่ใหญ่กว่าครอบครัวเดิมนั่นเอง อำนาจสิทธิ์ขาดในการตัดสินใจต่าง ๆ มิได้อยู่ที่พ่อหรือแม่ แต่อยู่กับญาติผู้ใหญ่ที่อาวุโสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นหลัก

3. ครอบครัวซ้อน (Composite or Compound Family) ครอบครัวแบบนี้เกิดขึ้นในสังคมที่อนุญาตให้ชายหรือหญิงมีภรรยาหรือสามีได้มากกว่าหนึ่งคน ซึ่งแยกได้ดังนี้

ก ชายมีภรรยาได้หลายคน (polygynous marriage)

ข หญิงมีสามีได้หลายคน (polyandrous marriage)

ทั้งสองระบบนี้คู่ครองจะอยู่ร่วมในครอบครัวเดียวกันหรือไม่ก็ตาม ย่อมถือว่าร่วมในครอบครัวเดียวกัน ชายไทยที่มีภรรยาและบุตรแล้ว แต่กลับไปแต่งงานใหม่ (มีเมียใหม่) ถ้าชายนั้นเอาหญิงเมียใหม่มาอยู่ด้วยก็เกิดเป็นครอบครัวซ้อนขึ้น ส่วนครอบครัวซ้อนแบบที่หญิงหัวหน้าครอบครัวมีสามีได้หลายคนในขณะเดียวกันนั้น ไม่ใคร่ปรากฏ จะมีอยู่บ้างระหว่างกลุ่มชนที่สตรีขาดแคลนบางกลุ่มเท่านั้น ประเพณีแบบนี้มักจะมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจไม่มั่นคงนัก

ในสังคมตะวันออก มักจะเป็นครอบครัวซ้อนประเภทชายมีภรรยาได้หลายคน และมักจะมีอยู่กับชนชั้นสูงซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจดี อย่างไรก็ตามครอบครัวแบบนี้ย่อมจะสลายตัวได้ง่ายกว่าครอบครัวขยาย

4. ครอบครัวสาระ (Essential Family) ครอบครัวแบบนี้เป็นครอบครัวที่ขาดความอบอุ่นจากพ่อผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว เนื่องจากต้องออกไปทำมาหากินนอกบ้าน เช่น ทำงานต่างอำเภอ ต่างจังหวัด หรือต่างประเทศ ความอบอุ่นที่ลูก ๆ ได้รับจึงตกอยู่กับแม่ โดยมีแม่เป็นหลักของครอบครัว เนื่องจากแม่ต้องอยู่ในฐานะรับผิดชอบต่อความเป็นอยู่ของลูก ๆ ครอบครัวประเภทนี้บางที่เรียกว่า ครอบครัวภาระ

Murdock (อ้างใน สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย 2524, 88-89) นักมนุษยวิทยา ได้แบ่งประเภทของครอบครัว ดังนี้

1. ครอบครัวเดี่ยว (Independent monogamous หรือ immediate family) ประกอบขึ้นด้วยสามีภรรยาและบุตรเท่านั้น มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด คือ ทั้งทางสายโลหิตและกฎหมาย เป็นครอบครัวเล็ก ซึ่งมีมากในสังคมชายตะวันตก มีอิสระเสรีในการดำเนินชีวิต มีความสัมพันธ์กับญาติพี่น้องน้อยลง เกิดจากแนวโน้มในสังคมซึ่งย้ายความคิดในเรื่องความเป็นตัวเอง ประกอบกับภาวะทางเศรษฐกิจทำให้ไม่อาจรับภาระในการเลี้ยงดูบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์นอกเหนือทางสายโลหิต

2. ครอบครัวหลายภรรยาหรือหลายสามี (Polygamous family) ครอบครัวหลายภรรยา คือสามีหนึ่งมีภรรยาหลายคน บุตรจากทุกภรรยามีบิดาร่วมกัน ภรรยาคนหนึ่ง ๆ อาจแยกครัวเรือนอยู่ต่างหาก มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวหลายครอบครัว หรืออยู่ในครอบครัวเดียวกัน ส่วนภรรยาคนเดียวมีสามีหลายคน โดยไม่ได้เลิกร้างกับคนแรก มีอยู่น้อยในสังคม ยังมีอยู่ในสังคมริบต

3. ครอบครัวต่อกัน (stem family) ครอบครัวเดิมกับครอบครัวสร้างขึ้นอยู่ด้วยกัน อาจเป็นครัวเรือนเดียวกันหรือต่างครัวเรือน บิดามารดาที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่ดินที่กว้างขวาง มักจะนิยมปลูกสร้างเรือนหอให้บุตรอยู่ในบริเวณเดียวกัน บางครั้งครอบครัว

ใหม่ก็มาร่วมกับครอบครัวเดิม บางครอบครัวใหม่ก็ชอบหุงหากินต่างหาก โดยมากผู้มีบุตรคนเดียว หรือมีหลายคนแต่แยกครัวเรือนไปหมดเหลือแต่คนสุดท้อง มักปรารถนาที่จะให้บุตรอยู่ใกล้ เพื่ออาศัยให้อายุยืนหรือเพื่อความอบอุ่นใจ

4. ครอบครัวแตกกิ่ง (lineal family) โดยมากเป็นครอบครัวที่บิดามารดามีบุตรหลายคน แต่ละคนมีครอบครัวที่สร้างขึ้นของตนเอง แต่มาโยงเข้ากับครอบครัวเดิมคือบิดามารดา โดยมากบิดามารดามักจะเป็นผู้มีฐานะทางสังคมสูง ครอบครัวพี่ครอบครัวน้องก็ผูกพันกันอยู่ได้ ถึงแม้เมื่อบิดามารดาล่วงลับไปแล้ว ความผูกพันก็ยังมิใช่ ยกเว้นในกรณีที่บิดามารดามีทรัพย์สินสมบัติมาก และยังไม่ได้ทำพินัยกรรมยกมรดกให้ใคร ครอบครัวพี่น้องก็มักจะแตกแยกฟ้องร้องเป็นความกัน

5. ครอบครัวขยาย (extended family) ครอบครัวประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือครัวเรือนซึ่งรวมครอบครัวสองครอบครัว หรือมากกว่านั้นของพี่น้อง และอยู่กับครอบครัวแก้ว่อีกหนึ่งชั่วอายุ เช่น ครอบครัวของบิดามารดาเรียกว่าครอบครัวขยาย ในครอบครัวขยาย ทรัพย์สินโดยเฉพาะที่ดิน วัวควายและเครื่องประกอบอาชีพมักเป็นสมบัติส่วนกลาง มีญาติอาวุโสเป็นผู้ดูแลมีอำนาจเหนือสมาชิกครอบครัวทุกคน

วรวิทย์ พัฒนาอิทธิกุล(2546, <http://els.nsr.u.ac.th/advertising/chapter9.htm>) ได้สรุปเกี่ยวกับประเภทของครอบครัวไว้ว่า ครอบครัวจะมีความสัมพันธ์และมีความเกี่ยวข้องกันด้านใดด้านหนึ่ง ลักษณะของครอบครัวมี 3 แบบ ดังนี้

1. กลุ่มครอบครัวสามีและภรรยา (Married couple) ประกอบด้วย สามีและภรรยาที่ยังไม่มีลูก
2. กลุ่มครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก
3. ครอบครัวใหญ่หรือขยาย (Extended family) ประกอบด้วย ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ ลูก ลุง ป้า น้า อา หลาน

สภาพการณ์เกี่ยวกับครอบครัวไทย

ครอบครัวไทยเป็นสถาบันที่มีลักษณะทั้งเฉพาะที่ไม่เหมือนของสังคมอื่น และมีลักษณะร่วมกันกับของสังคมอื่น ภาพทั่วไปในครอบครัวไทย พ่อแม่ลูกจะใกล้ชิดสนิทสนมกัน พ่อแม่จะทะนุถนอมลูกเหมือนดอกไม้ ลูกจะใกล้ชิดแม่มากกว่า พ่อแม่ไทยจะเอาใจลูกมาก จนแม้ลูกโตเป็นผู้ใหญ่ ลูกไทยจึง “เลี้ยงไม่โต”

สำหรับสภาพการณ์ไทยปัจจุบัน สันญา สันญาวิวัฒน์ (2544, 65-67) เรียบเรียงไว้ ดังนี้

1. ด้านประชากร จากข้อมูลของประชากรไทย ปี 2541 ตามหลักฐานเอกสารของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีประชากรรวม 60,806,000 เป็นหญิง

มากกว่าชายเล็กน้อย อัตราเพิ่มต่อปีร้อยละ 1.16 ความหนาแน่น 119 คนต่อตาราง กิโลเมตร เป็นคนในเขตเทศบาล หรือเป็นชาวเมืองทั่วประเทศ 18.4% อายุไขเฉลี่ย ชาย 67.36 หญิง 71.74 ปี ในปี 2540 ที่ผ่านมามีการจดทะเบียนสมรสประมาณ 400,000 คู่ หย่า 60,000 คู่ คิดเป็นการหย่าขาดจากกันของคนไทยทั่วประเทศประมาณ 16%

2. ประเภทของการสมรส ครอบครัวไทยเป็นแบบคู่ครองคนเดียว แต่ในทางปฏิบัติในสมัยก่อน หรือในสมัยปัจจุบันบ้าง เป็นแบบหลายคู่ครอง นั่นคือสามีมีภรรยาหลายคน โดยเฉพาะสามีที่ร่ำรวย มีอำนาจ หรือเป็นขุนนางชั้นผู้ใหญ่ แต่สำหรับปัจจุบันคนไทยทุกชั้นถือหลักคู่ครองคนเดียว

3. ประเภทของครอบครัว ครอบครัวไทยเป็นครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขนาดเล็ก (nuclear family) เป็นครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก โดยเฉพาะสังคมในเมือง ตลอดจนกฎหมายไทยระบุว่า การจดทะเบียนสมรสจะถูกตั้งก็เพียงคนเดียวเท่านั้น คือ แบบสามีหนึ่ง ภรรยาหนึ่งเท่านั้น อย่างไรก็ตามในสมัยก่อนชายมักนิยมมีภรรยาหลายคน (polygons) คือ แบบสามีหนึ่งภรรยาหลายคน

4. ที่อยู่อาศัยหลังสมรส สำหรับเกณฑ์ปฏิบัติของสังคมไทยมีอยู่สองแบบ คือ แบบอยู่กับฝ่ายหญิง เป็นแบบที่นิยมในอดีตและในสังคมชนบทปัจจุบัน ส่วนแบบแยกบ้านไปตั้งใหม่เป็นแบบนิยมในปัจจุบันทั้งในเมืองและชนบท ส่วนการจัดงานมีอยู่ 2 แบบ คือ แบบอวาหมงคล เป็นการจัดงานและที่อยู่หลังสมรสที่บ้านชาย และวิวาห်มงคล เป็นการจัดงานและที่อยู่อาศัยหลังสมรสที่บ้านฝ่ายหญิง แสดงให้เห็นว่าในสังคมไทยมีธรรมเนียมปฏิบัติอยู่ทั้งสองอย่าง จะทำแบบไหนก็ได้ สุดแต่ผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายจะตกลงกัน สิ่งที่ต้องพิจารณากันในการที่จะเลือกจัดงานฝ่ายใด มักขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของแต่ละฝ่าย ถ้าฝ่ายใดสูงกว่า รวมกว่า ฝ่ายนั้นก็เป็นผู้จัด

5. การสืบเชื้อสายและการสืบทอด (descent and inheritance) สำหรับประเทศไทย เป็นแบบสืบทางสายพ่อ นั่นคือ เมื่อชายหญิงสมรสกันแล้ว ฝ่ายหญิงจะเปลี่ยนนามสกุลจากเดิมมาใช้ของสามี ลูกของพ่อแม่จะใช้นามสกุลของพ่อ เมื่อสามีตาย หรือหย่าขาดจากกันภรรยายังใช้นามสกุลสามีอยู่เช่นเดิม ส่วนที่เกี่ยวกับการรับมรดก ลูกไทยจะได้รับมรดกทั้งจากปู่ ย่า และตา ยาย แล้วแต่ความพอใจของทั้งฝ่ายพ่อ และฝ่ายแม่ แต่ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหมั้นเป็นพิธีกรรม หรือเป็นชนบทธรรมเนียม ไม่ได้กำหนดรายละเอียดเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร โดยปกติเมื่อผู้ใหญ่ฝ่ายชายไปสู้อฝ่ายหญิง ก็จะประกอบพิธีหมั้นหมายกัน โดยมีสินสอดทองหมั้น อันกฎหมายถือว่าเป็นสัญญาตามกฎหมายถ้าหมั้นแล้วไม่แต่ง โดยฝ่ายชายผิด ฝ่ายหญิงสามารถรับของหมั้น นอกนั้นกฎหมายยังให้โอกาสเรียกค่าทดแทนความเสียหายได้อีกส่วนหนึ่ง

6. อำนาจในครอบครัว ดังสุภาษิตที่ว่า “ชายเป็นช้างเท้าหน้าหญิงเป็นช้างเท้าหลัง” แต่ในทางปฏิบัติมักมีการออมขอมกันมาแต่ไหนแต่ไร รวมถึงปัจจุบันโดยให้หญิงเป็นใหญ่ในบ้าน ชายเป็นใหญ่เรื่องนอกบ้าน เช่น ลูกควรเรียนโรงเรียนไหน เรียนสาขาอะไร ประกอบอาชีพอะไร การปกป้องคุ้มครองครอบครัว การหาเลี้ยงครอบครัว การแก้ปัญหาจากภายนอก ในสมัยปัจจุบันประชาธิปไตย สามีภรรยาย่อมมีสิทธิเสรีภาพเสมอกัน สามีภรรยา และลูกมักจะปรึกษาหารือกันมากกว่าการใช้อำนาจเด็ดขาดของฝ่ายใด แต่อย่างไรเสียสามีก็ยังมีภาษีอยู่เป็นส่วนใหญ่

7. ข้อห้ามสมรสกับญาติสนิท คือถือหลักสมรสนอกวงศ์วาน ไม่ใช่คนนามสกุลเดียวกัน ไม่ใช่พี่น้องใกล้ชิดกัน หลักเฉพาะบางอย่าง เช่น ห้ามสมรสกับบุตรบุญธรรม ห้ามสมรสกับพระ เณร ชี ชายต้องอายุ 17 ปีบริบูรณ์ หญิงต้องอายุ 15 ปี บริบูรณ์ เมื่อบิดามารดาอนุญาต ชายหญิงไม่เป็นคนวิกลจริต

เอกลักษณ์ของสังคมไทยที่ สุพัตรา สุภาพ (2537, 63-65) ได้กล่าวถึงไว้เพิ่มเติมจากที่กล่าวมาข้างต้น ดังนี้

1. การเคารพเชื่อฟังตามลำดับอาวุโส (seniority) ครอบครัวไทยจะยำเรื่องอาวุโส ตั้งแต่วัยเด็ก โดยน้องต้องเคารพพี่ บ้า หน้า อา โดยเฉพาะ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นการยำเรื่องวัยวุฒิ โดยเฉพาะในชนบท จึงทำให้ชาวชนบทไม่กล้าเสนอความคิดริเริ่มที่มีเหตุผลที่เป็นการขัดความประสงค์ของผู้ใหญ่ ส่วนในเมือง ลำดับอาวุโสก็ยังเป็นสิ่งสำคัญ เช่น ให้เกียรติผู้อาวุโส หรือไม่ผู้อาวุโสมักจะดำรงตำแหน่งสูงตามลำดับ

2. ความผูกพันทางสายโลหิต บิดามารดามักจะรักและห่วงใยลูกของตนเอง ไม่ว่าจะโตหรือสมรสแล้ว หรือเกื้อกูลให้ญาติพี่น้องอยู่อาศัยบ้างเมื่อจำเป็น และญาติทั้งสองฝ่ายมักมีความเท่าเทียมกัน คือ ให้ความสำคัญของญาติทั้งทางข้างพ่อและข้างแม่ เราต้องยอมรับว่าครอบครัวไทยนั้น พ่อแม่มักจะมีความรักและผูกพันห่วงใยลูกอย่างลึกซึ้งด้วยความห่วงใยลูกนี้เอง พ่อแม่จึงมักจะติดตามไปดูลูกทั้งที่เป็นโสดอยู่ หรือแม้จะสมรสแล้วก็ตาม บางครั้งเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งหรือความไม่พอใจระหว่างเขยและสะใภ้ ซึ่งอาจจะรวมถึงญาติพี่น้องด้วย ในชนบทชายหญิงที่สมรสแล้วมักจะเลือกอยู่กับพ่อแม่ของฝ่ายหญิง ช่วยพ่อแม่ทำมาหากินสักกระยะหนึ่งก่อนแยกเรือนไปอยู่ตามลำพังอิสระ คืออาจจะอยู่รับใช้พ่อแม่จนกระทั่งลูกสาวที่ถัดไปแต่งงานแล้วนำสามีมาอยู่ช่วยพ่อแม่ จึงแยกไปอยู่ตามลำพัง หรือไม่ก็อยู่ช่วยพ่อแม่จนมีลูกคนแรกจึงจะออกเรือน

นอกจากนี้ แสงสุรีย์ ทศนพูนชัย (2547, 126) ได้รวบรวมเกี่ยวกับสถานการณ์ครอบครัวไทยในปัจจุบันว่า ครอบครัวไทยในปัจจุบันต้องเผชิญกับสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากปัจจัยภายในครอบครัว และปัจจัยแวดล้อมในชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตของครอบครัวแบบขยายมาเป็น

ครอบครัวเดี่ยว จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีการลดลงอย่างต่อเนื่องคิดโดยเฉลี่ยได้ 3.5 คนต่อครัวเรือน อัตราการจดทะเบียนสมรสก็ลดลงเหลือ 18.6 คู่ต่อ 1,000 ครัวเรือน ในขณะที่อัตราการหย่าร้างกลับเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลมีอัตราการหย่าร้างสูงที่สุด ครัวเรือนความอยู่ดีมีสุขด้านชีวิตครอบครัว และสัมพันธภาพที่อบอุ่นในครอบครัวมีแนวโน้มลดลง ขณะเดียวกันการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจกลับมีทิศทางที่ดีขึ้น

จากบทความพิเศษของ รุจา ภูไพบูลย์ (2542, 89-91) ได้กล่าวถึงลักษณะครอบครัวไทย ว่าปัจจุบัน ครอบครัวไทยมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะโครงสร้าง และจำนวนสมาชิกอย่างเห็นได้ชัด จากการศึกษาจำนวนประชากรไทย หลังสงครามโลกครั้งที่สอง จะเห็นว่า อัตราการเพิ่มของประชากรเพิ่มอย่างรวดเร็ว และได้มีการดำเนินการ ควบคุมจำนวนประชากร อย่างมีประสิทธิภาพในเวลาต่อมา ที่ยังผลให้อัตราการเพิ่มของประชากรลดลง จากร้อยละ 2.7 (พ.ศ.2508-2523) เหลือร้อยละ 1.8 (พ.ศ.2523-2533) และเหลือร้อยละ 1.3 ในปี พ.ศ.2537 การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้โครงสร้างประชากรมีการเปลี่ยนแปลงไป พบว่า หญิงไทยมีบุตรเฉลี่ยลดลง จากมีบุตรเฉลี่ย 6 คน เมื่อราว 30 ปีที่แล้ว เหลือเพียงเฉลี่ย 2 คน ในปัจจุบัน ผลคือ ครอบครัวมีขนาดลดลง เหลือเฉลี่ย 4.4 คนต่อครอบครัว และสัดส่วนของประชากรอายุต่ำกว่า 15 ปี หรือประมาณ ¼ ของประชากรทั้งหมด กล่าวคือ เมื่อมีการเกิดของเด็กน้อยลง ผู้ใหญ่วัยแรงงาน และผู้สูงอายุมีจำนวนมาก เมื่อเทียบกับจำนวนเด็ก สัดส่วนเด็กที่เป็นภาระของผู้ใหญ่ลดลง แต่สัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว มากกว่าเป็นครอบครัวขยาย โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ มีครอบครัวเดี่ยวถึงร้อยละ 86.7

ในการสำรวจสำมะโนประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า มีจำนวนครัวเรือนเพิ่มขึ้นจาก 8 ล้านครัวเรือน เมื่อ พ.ศ.2527 นั้น เป็น 12 ล้านครัวเรือน ในปี พ.ศ.2537 จากการสำรวจประชากรปี พ.ศ.2533 พบว่า ในประชากรเกือบ 55 ล้านคน มีอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรประมาณร้อยละ 50 โดยที่ประชากรในชนบท มีอาชีพเป็นเกษตรกร มากกว่าประชากรในเมือง จำนวนสมาชิกเฉลี่ยเท่ากับ 4.4 คนต่อครอบครัว พบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่กว่า 8 ล้านครอบครัว เป็นครอบครัวเดี่ยว ที่เหลือเป็นครอบครัวขยาย และอยู่คนเดียว ครอบครัวส่วนใหญ่มีผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว จึงสรุปได้ว่า ลักษณะครอบครัวไทยเดิม ที่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย ที่มีคนอยู่ร่วมกันมากกว่า 2 รุ่น ในครอบครัวที่มีการลดจำนวนลง และพบว่า ครอบครัวที่มีพ่อ แม่ ลูก อยู่ด้วยกัน มีแนวโน้มลดลง มีครอบครัวที่มีการหย่า แยก หม้าย เพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันครอบครัวการหย่าร้างเพิ่มขึ้น จากการศึกษา พบว่า ระยะเวลาการอยู่ร่วมกันของคู่สมรสนั้นสั้นลง จากสถิติของกรมการปกครอง ในปี 2531 พบว่า อัตราการหย่าร้างเท่ากับ 8.5 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี

2530 ที่เท่ากับ 7.3 จากข้อมูลการสำรวจครอบครัวไทย ตามภาคต่างๆ ทั่วประเทศจำนวน 3,237 ครอบครัว ของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี 2537 พบว่า รวบรวม 50 ของครอบครัวในเขตเมือง และชนบท มีสมาชิกระหว่าง 4-6 คน และ รวบรวม 30 ที่มีจำนวนสมาชิก 1-3 คน แสดงว่า ครอบครัวไม่ได้มีขนาดใหญ่ จนเกินไป และพบว่า ในเขตเมือง และชนบท มีคู่สมรสที่ครอบครัวมีคู่สมรส แต่งงาน และ อยู่ด้วยกัน ร้อยละ 64.1-41.9 ส่วนที่เหลือ ถือเป็นครอบครัวที่อยู่ในภาวะเสี่ยง เนื่องจาก โครงสร้างครอบครัวไม่สมบูรณ์ ประกอบด้วย ครอบครัวเขตเมือง และเขตชนบท ที่คู่สมรส ไม่อยู่ด้วย ร้อยละ 3.1-5.3 โดยพบว่า ผู้หญิงมีสถานะสมรส แยก / หย่า / หม้าย มากกว่า ผู้ชาย สำหรับครอบครัวในชนบท จะเป็นครอบครัวที่คู่สมรสอยู่ด้วยกันมากกว่า ครอบครัว ในเขตเมือง มีรวบรวม 80 ของกลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ ที่แต่งงานครั้งเดียว แล้วยังอยู่ กินร่วมกัน และพบจำนวนครั้งของการแต่งงานใหม่ มีวิสัยความถี่ระหว่าง 2-7 ครั้ง แสดง ให้เห็นแนวโน้ม การเกิดปัญหาเนื่องจากครอบครัว มีโครงสร้างที่ไม่สมบูรณ์ ที่อาจนำไปสู่ การเป็นครอบครัวในภาวะเสี่ยง เพิ่มมากขึ้นในอนาคต

สรุป

ภาพของวิวัฒนาการครอบครัวไทยในอดีต ถึงปัจจุบัน ยังแสดงการทำหน้าที่สำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับ การดูแลสมาชิกใหม่ ให้เป็นสมาชิกของสังคมที่มีคุณภาพ ดังนั้น สถาบัน ครอบครัวจึงยังคงเป็น สถาบันพื้นฐานของสังคม ที่จะมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพ ของ ประชากรไทย โดยเน้นให้การดูแล ทั้งด้านพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ ความคิด และศักยภาพเชิงเศรษฐกิจ และสังคมในอนาคต แต่โครงสร้างครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการแตกแยกของครอบครัว ทำให้ครอบครัวจำนวนหนึ่ง เป็นครอบครัวที่มีภาวะ เสี่ยงสูง ที่จะไม่สามารถทำหน้าที่ บทบาท ในการดูแล อบรม เด็ก และเยาวชน ใน ครอบครัวตนได้ดี ครอบครัวที่มารดา หรือบิดาทำงานหาเลี้ยงครอบครัวเพียงคนเดียว อาจ มีปัญหาเศรษฐกิจที่จะก่ออุปสรรค การใช้เวลาเพื่อดูแล อบรม สั่งสอน อาจไม่เพียงพอ และการที่ครอบครัวไทยมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น จะทำให้ไม่ได้รับการ เกื้อหนุนเช่นเดียวกับ ครอบครัวไทยดั้งเดิม ที่เป็นครอบครัวขยาย การสนับสนุนจาก สมาชิกครอบครัวรุ่นก่อน เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ช่วยปลูกฝัง สืบทอดค่านิยมในการดำเนิน ชีวิตร่วมกับผู้อื่น การเคารพ กตัญญูผู้ใหญ่ จะไม่ได้รับการสืบทอดตั้งแต่ก่อน ที่มีการเลี้ยง ดูเด็กในครอบครัวที่มีญาติ และเครือญาติอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิด สังคม และ หน่วยงานต่างๆ จึงควรเกื้อหนุนแก่ครอบครัว ที่มีปัญหา เพื่อป้องกันปัญหาสังคม ที่มี แนวโน้มจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต

กิจกรรมเสนอแนะ

1. อธิบายความหมายและความสำคัญของครอบครัวตามความเข้าใจของนักศึกษา
2. จงอธิบายถึงลักษณะโครงสร้างของครอบครัวตามความเข้าใจ
3. จงแสดงความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการณ์เกี่ยวกับครอบครัวไทย

เอกสารอ้างอิง

- เฉลียว บุญยงค์. 2538. การศึกษาชีวิตครอบครัว. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. 2545. จิตวิทยาครอบครัว. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุจา ภูไพบูลย์. 2542. “ครอบครัว”. วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม. 22(ตุลาคม-ธันวาคม): 89-91.
- วรวิทย์ พัฒนาอิทธิกุล. 2546. “การโฆษณาและพฤติกรรมผู้บริโภค”.
<http://els.nsr.u.ac.th/advertising/chapter9.htm>.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2544. สังคมวิทยาครอบครัว. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย. 2524. ครอบครัวสัมพันธ์. กรุงเทพฯ: สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์.
- สุพิตรา สุภาพ. 2537. สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม: ครอบครัว: ประเพณี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- แสงสุรีย์ ทศนพูนชัย. 2547. การขจัดภัยร้ายของครอบครัวและสังคม. ควอดลิตี้ออฟไลฟ์. 84(ตุลาคม 2547)11: 126.